

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4132

281.6

U-88

h281

912

(84)

ԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻ ԵՒ ԱՄԱՆԱԿԱԿՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԻ ՀԱՅ
ԱՌՆԱԿՆԵՐԻ ՔՈՆՍՏԱՆՑՆԵՐԻՆ

Շնորհք ընդ ձեզ եւ խաղաղութիւն, եղբարք եւ պաշտօնա-
կիցք իմ, յԱստուծոյ Հօրէ մերմէ, եւ ի Տիառնէ Յիսուսէ
Քրիստոսէ:

1) Քահանան ոչ միայն խորհուրդներն և ծէս-
քն կատարող է, այլև նոյնիսկ սորանով իւր ժո-
ղովրդի բարոյական կեանքի ուղեցոյց է, հոգևոր
եշխանութիւն և ոչ թէ, որը պիտի ուղղէ և կար-
գաւորէ իւր ժողովրդի բարոյական գրուածքները:
Նորա հոգացողութեան են յանձնված հաւա-
տացողներն սրտեր և հոգիներ և իւրաքանչիւր
կորած հոգու համար նա պարտական է հաշիւ
տալ Աստուծու առաջ: Բոլորն ինչ որ լինում է հա-
ւատացողներն ներքին կեանքի մէջ, նոցա խոր-
հրածութիւնները, տարակուսութիւնները, ճրգո-
մունքը, սովորութիւնները, համակրութիւնները,
նոցա ցաւ և ուրախութիւնը, այս ամենը պիտի
լինի քահանայի ուղարկութեան և հոգացողու-
թեան առարկայ: Քահանան ամեն միջոցներ
պիտի գործ դնէ իւր ժողովրդի մէջ հաւատ կեն-
դանացնելու և կենդանի պահելու, մօտեցնելու
մարդիկներին իրանց Արարչին և Փրկչին ոչ թէ
լոկ խօսքով, այլ անձամբ կենդանի հաւատ ու-
նենալով, անկեղծօրէն սիրելով և առաքինի կեանք
վարելով: Եթէ ամեն հանգամանքում օրինակը
նշանակութիւն ունի, եկեղեցում և դպրոցում գըլ-
խաւոր ներգործող և ազդող միջոցը օրինակն է,
որով կարելի է ժողովրդին ճշմարիտ քրիստոնէա-
կան գղացմունք ունենալուն նպաստել: Քա-

281.6
4-88

2010

հանայի և նորան ստորագրված սպասաւոր-
ները ամեն շարժմունքը եկեղեցում պիտի լինին
համեստ, խոնարհական, երկիւղածութեամբ և
կենդանի հաւատով առ ներկայօր կենդանի Տէրը:
Պաշտօնեաների այսպիսի վարմունքը և սորա
համեմատ խրատները կյօժարեցնեն ժողովուրդը
լուսութեամբ և երկիւղածութեամբ աղօթել եկե-
ղեցում, առանց շրջելու և մանաւանդ խօսելու:
Քահանան իւր հովուութեան յանձնված անձներին
և հայր է, և բարեկամ, և եղբայր, և խոր-
հրդական, և հարկաւոր է որ այսպէս նայէր նո-
րան նորա ժողովուրդը: Հարկաւ սա հեշտ չէ,
բայց ոչ ոք երբէք ասած չէ թէ հովուի պարտա-
կանութիւնները հեշտ են, եթէ նոցա լոկ արտա-
քին ժամասացութեան և օրինակատարութեան
մտքով չնայենք: Գուք ամենքդ այս գիտէիք և
պարտական էիք գիտենալ, երբ յանձն էիք առ-
նում ձեր վերա այս ծառայութիւնը: Բայց և այն-
պէս կասեմ ձեզ իմ համոզումս, որ այսպիսի մի
բարոյական առաջնորդօր ոյժ լինելը ժողովրդի
մէջ, նորա ներկայ դրութեանը նայելով, ամենեւին
այնպէս դժուար չէ, ինչպէս որ երևում է: Մեր
ժողովուրդը պարզ է, գրեթէ բոլորովին անուս
է, ինքն է որոնում առաջնորդօղին և խոր-
հուրդ է խնդրում, — քահանայի գործը, մանաւանդ
գեւղերում զարգացած մարդիկներին հետ չէ,
որոնց կազմած համոզմունքը շատ թէ քիչ հաս-
տատուն են: Եթէ քահանան փոքր ինչ ուսած
է, միշտ կկարողանայ ժողովրդից բարձր լինել
և նորա ղեկավար դառնալ, եթէ միայն իւր կեան-

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ
ԴԵՄՈՒՐԱԿԱՆ
ՊԱՏԻՍՏԻՒՄԻ
ԿԵՆՏՐՈՆԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

քով և իւր անձնական յարաբերութիւններով դէպք
ժողովրդականները չհեռացնէ նոցա իրանից:
Կգայ ժամանակ, գուցէ արդէն մօտ է, երբ աւե-
լի դժուար կլինի նաև հասարակ ժողովրդի վերա
ազդել: Հարկաւոր է շտապել բարոյական ոյժի նշա-
նակութիւն ձեռք բերելու, յետոյ արդէն ուշ կլինի:
Տեսականապէս այս ճշմարտութիւնը շատ թէ
քիչ միշտ խոստովանում էին, թէև պիտի ասեմ, որ
պատահել է մի այնպիսի քահանաներին, որոնք իմ
այսպիսի խօսքերը գրեթէ զարմացմամբ էին լը-
սում, կարծես թէ նոր բան էր հաղորդվում նոցա:
Սակայն գործնապէս շատ հազիւ էր կատարվում:
Խազմութիւ բարդ պատմական հանգամանքներ,
որոնց մասին աւելորդ և երկար կլինէր խօսել,
պատճառ էին, որ մեզանում մինչև այսօր հովու-
րականների ազդեցութիւնը ժողովրդի վերա շատ
թույլ է: Յաւ է ասել, որ մեզանում տարածված
սովորութիւնը բոլոր պարտքը սահմանաւորելու
միայն օրինակատարութեա և ժամասացու-
թեամբ և այնուհետև բոլոր իւր պարտքը կա-
տարած համարել, դեռ ևս շատ զօրաւոր է: Հրա-
ւիրումեմ քահանաներին իրանց ուշքը դարձնել
բարոյական ազդեցութեան այս պահանջմունքի
վերա, և երբեք չմոռանալ իրանց բարձր կոչումն
և նշանակութիւնը ժողովրդի մէջ:
2) Ժողովրդի վերա ազդելու, նորա սրտի տրա-
մադրութիւններ և ձգտմունք ճանաչելու նշանա-
ւոր միջոցներից մին, բացի շարունակ հսկելուց
նորա բարոյական դրութեանը, խոստովանու-
թիւնն է: Յաւ է ասել, որ այս մեծ խորհուրդը և

БИБЛИОТЕКА
ИИ СТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Հովուական գործունեութեան նշանաւորագրին գործօղութիւնը շատ շտապով է կատարւում: Երկու երեք բովանդատ ասումեն բոլոր մեղքերը և շնորհումէ արձակումն: Չափազանց սակաւ կը պատահի, որ գոնէ Համառօտապէս ազդարարէ խոստովանահայրը խոստովանողին այլևս չմեղանչել: Մեղաչելու ոչ պատճառներ, ոչ հանգամանքներ, ոչ ներկայ բարոյական դրութիւնը չեն հաղորդում քահանային, սա ևս չէ ցոյց տալիս ոչ մեղքից ազատութիւն միջոցներ, ոչ առաքինութեան ճանապարհ: Եւ այն հոգեւոր վէրքերից, որ նոյն խոստովանութեան խորհրդով կարողանումէ խոստովանահայրը իւր առաջ բացված տեսնել, ոչ միևնիւն սպեղանի չէ դնում: Այսպէս էր մեզանում վաղուց: Քահանաներն ասումեն, որ խոստովանողները բազմութիւն լինելով, անկարելի է լինում նոցանից իւրաքանչիւրին քանի մի բովանդատելի նուիրել: Սակայն կարելի է և պէտքէ յորդորել ժողովրդականներին, որ նոքա չզան խոստովանելու միասին, մի օրում և ոչ երկու օրում, այլ սկսեն խոստովանութիւն հաղորդվելուց քանի մի օր առաջ: Այս նպատակով կարելու է ապաշխարութեան օրերից առաջ խրատ խօսել, հասկացնելով ժողովրդին ապաշխարութեան խորհրդի նշանաւորութիւնը և մեծութիւնը: Մեզանում արմատացած սովորութիւնը թեթեւ նախելու դեռահասների խոստովանութեանը նոյնպէս հաւանելի չէ կարող լինել: Նոցա ևս պէտքեն նոցա հասակի համեմատ խրատներ, յորդորներ: Քիտաւորապէս սովորեցնելու է ամենքին ուղիղ

Հայեացք ունենալ ապաշխարութեան խորհրդի վերա:

Միևնոյն ժամանակ քահանաներն իրանց քաղցր պարտք պիտի համարեն անզաղար յորդորել ժողովրդին, մանաւանդ խոստովանութեան և մահի մահձի վերա առ բարեգործական նուիրատուութիւն եկեղեցուն, դպրոցին, հիւանդներին և աղքատներին և Ս. Եջմիածնի Մայր Աթոռին, որը հայկական ազգի բարոյական փրկութեան և կենդանութեան Սրբավայր է: Որովհետև հոգեւոր վարչութեան պարտք է հոգալ ժողովրդի բարոյականութեան բարւոքումն, ուստի քահանաները պիտի յայտարարեն փոխանորդին տարին մի անգամ առ 1 յունվարի ժողովրդի մէջ արմատացած արատները և բարոյական պակասութիւնների մասին, ցոյց տալով նոցա պատճառներն և նոցա զարգացման նպաստող առանձին հանգամանքներ, այլև պէտքէ յայտնեն թէ ինչ միջոցների էին դիմում իրանք և ինչ անելու է նկատված բարոյական պակասութիւնները ոչնչացնելու համար: Բարոյականութիւնը հարկաւոր է ընդարձակօրէն և ոչ նեղ մտքով հասկանալ: Ընդհանրական կացութիւնը, ընտանիքի անդամների փոխադարձ յարաբերութիւններ, զաւակների կրթութիւն, նոյնպէս ժողովրդի յարաբերութիւնը առ հասարակական նշանակութիւն ունեցող գործերը, ժողովրդի մէջ ճշմարտութեան, օրինաւորութեան կամ կանոնապահութեան զգացման զարգացած լինելու աստիճանը, ժողովրդի համակրութիւն կամ հակակրութիւն առ հասարակական օժանդակութիւն կամ

36249-64

50703-4.6.

բարեգործութիւն, որեւիցէ աղանդական տրամադրութիւն, կրօնական գեղծմունք կամ կրօնից սասանելու ձգտմունք, այս ամենը բարոյական կեանքի և բարոյական կացութեան երեւոյթներ են:

3) Բայց ամենաուսման և նշանաւորագոյն միջոց ժողովրդի վերա ազդելու քահանայի կողմից, որը միջնորդ է կանգնած մեղանշող մարդկութեան և մարդասէր Աստուծու մէջ, եկեղեցական ուսուցչութիւն է: Այս գործը մինչև այսօր մեր եկեղեցում անտես և անհոգ թողւած է: Սակայն քարոզը նոյնչափ կարևոր մասն պիտի համարվի տէրուեանկան օրի ժամասացութեանը, ինչպէս Աւետարանի ընթերցանութիւնը: Քրիստոնէութեան Հեղինակի գործը քարոզութիւն էր և իւր աշակերտներին գլխաւորապէս քարոզչներ կարգեց: Գնացէք այսուհետև աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս: Ուրեմն քահանան պիտի աշակերտէ, պիտի ուսուցանէ: Քարոզը արհեստական և վերացական պիտի չլինի իւր չոր և անկենդան նիւթով: Այլ քարոզի նիւթը պիտի լինի լուսամտ, ճշմարիտ, աստուածապաշտ կեանք, խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն երկնից և զարդարութիւնն նորա և այլն ամենայն յաւելցի ձեզ: Քրիստոնէական քարոզութիւնը պիտի չստորանայ կուսակցութիւնների վէճերի և հակառակորդութիւններն ասպարէզ դառնալու: Հարկաւոր է քարոզել Աւետարանը, և միայն Աւետարանը, այսինքն սէր առ Աստուած և առ ընկեր, կրօնական և հասարակական պարտաճանաչութիւն և պարտակատարութիւն, անարձաթօնութիւն և

ճշմարտութիւն, ներօղակութիւն և մարդասիրութիւն, խաղաղութիւն և անյիշաչարութիւն, խստութիւն առ ինքն և զիջողութիւն առ ուրիշները, և յարգանք առ ամենքը: Խիստ հարուստ է Հայերիս մէջ խորին արմատներ ձգած անձնական բուռն կիրքերը և եսամոլութիւնը: Երբ ամեն գործում քրիստոնեան առաջ է բերում իւր սոր այնտեղ մոռացված է և խափանված է ամեն աստուածային և մարդկային օրէնք. եսամոլ մարդը իւր ետ դարձրել է կուռք և պաշտում է նորան: Եսամոլ մարդը նոյնպէս կուսապաշտ է, ինչպէս աբաս և ժլատ արծաթասէր:

Միայն ճանապարհով չընալու համար հարկաւոր է խնամքով պատրաստել խրատները, և ոչ անպատրաստ տտեանքանել, յուսալով անձնական ճարտարախօսութեանը: Հարկաւոր է մեր աստուածային Փրկչի ոգով խօսել, պարզ, դիւրըմբռնելի մաքուր ոճով: Միևնոյն ժամանակ պէտք է քարոզել բժշկելու և ոչ դառնացնելու նպատակով, սրտերն առ Աստուած վերուղղելու և ոչ զայրացնելու...:

Քարոզի մէջ, ինչպէս և մասնաւոր խօսակցութիւնները մէջ անգամ, քահանան շատ զգոյշ և խոհեմ պիտի լինի ուրիշներին դատելիս: Նթէ բարի բան ունի ասելու, կարող է աներկմտ խօսել, իսկ եթէ տարբեր լեզուով պիտի խօսէ, լռել լաւագոյն է և աւելի քրիստոնէական պիտի լինի:

Ալէկոծեալ ժամանակի մէջ ենք ապրում. համոզմունքը փոփոխվում են, նոյնիսկ հաւատը փոխվում է: Արդեօք ժողովրդի մէջ 100-ից հինգը հաս-

կանուժէ մեր սուրբ կրօնը: Իսկ ինչ որ չգիտէ մարդս չէ կարօզ ցանկալ: Երկար ժամանակ հայկական ազգը անսասան պահումէր իւր մայրենի կրօնը ընդհանուր ազգային ոգու ուժգին փչմամբ: Իսկ այժմ, աւաղ, ուրիշ հողմեր են փչում, մանաւանդ թերուս տղէտներն կողմից: Նոյն հողմերը փչումեն ժողովրդի վերա ևս: Հարկաւոր է, որ հոգեւորականները ամուր և պինդ կանգնեն այս հողմերի դէմ և դիմադրեն: Հարկաւոր է լուսաւորել և ոգևորել ժողովուրդը կրօնի լոյսով և ճշմարիտ ոգով, կանոնաւոր և ակնածելի ժամասացութեամբ, ներդաշնակ և քաղցր ժամերգութեամբ և առաւելապէս քարոզով և խրատով, զարթեցնելով ժողովրդի մէջ քրիստոնէական և մարդասիրական գգացմունքը:

Մեր ժողովուրդը, առաւելապէս զիւղերում, այնքան քիչ է զարգացած և լուսաւորված, այնքան սակաւ է հասկանում կրօնի ճշմարտութիւնները, այնքան սակաւ է պահանջում խրատներէց, որ պէտքէ զարմանալ թի ինչ կարօզ էր դժուարացնել քահանաներին խրատներ խօսելու:

Քահանաներին խրատ խօսելու դժուարացնող պատճառներից մին նոցա թիւր հայեացք է քարոզութեան վերա, սովորել են մտածել թէ քարոզը մեծ հմտութեամբ, ճարտասանական ձևերով և ոճերով պիտի ասվի: Սա ի հարկէ շատ ժամանակ և աշխատութիւն կպահանջէր: Բայց այս պիտի քարոզի հարկաւորութիւն ևս չկայ ամենեւին: Այսպիսի քարոզը աւելի վնաս կրերէ քան թէ օգուտ: Հրաւիրումենք քահանաների ուշադրու-

թիւնը այս հանգամանքին: Մեր Փրկելը պարզ և հասկանալի առակներով էր խօսում իրան լսող ժողովրդի հետ: Թող իւրաքանչիւր քահանան խօսէ ուղղակի և պարզապէս այն, ինչ որ գիտէ (և նա գիտէ միշտ անհամեմատ աւելի քան թէ նորա գեղական ունկնդիրը), և ինչ որ զգում է իր բեմի սպասաւոր և հովիւ: Թող տաճարում ևս խօսէ նոյն պարզ յորդորական ոճով, ինչպէս որ խօսում է ժողովրդի հետ տնային խօսակցութեան միջոցին: Հարկաւ ոճի պարզութիւնը և ճշգրութիւնը գոեհպարանութեան և անվայելչութեան պիտի չփոխվին:

Մեր ժամասացութիւնը կատարվում է զբարար լեզուով, որը մեծ մասամբ անհասկանալի և անմատչելի է ժողովրդին: Ուրեմն առանց մեծ աստուածաբան լինելու, ինչ կրօնական ճշմարտութիւններ որ ասէր քահանան որոշ և պարզ խօսքով, չարմար և օգտաւէտ կլինէր: Եթէ քահանան թարգմանաբար մեկնէ ժողովրդին կենդանի հասկանալի լեզուով կիւրակէ օրեր պատարագին կարդացած աւետարանը կամ աղօթքներ և ընթերցումներ, քիչ օգուտ բերած չի լինի իւր ունկնդիրներին:

Հոգևոր դպրանոցում ուսում չառածները երբեմն կարծում են թէ իրաւունք չունին խօսելու: Այս կարծիքը աննպատակայարմար է մեր հանգամանքներում: Ով կարօզ է և զգում է իւր մէջ ոյժ և ընդունակութիւն, թող քարոզէ: Աւսումնական հոգեւորականը ի հարկէ իւր քարոզը կարօզ է աւելի օգտաւէտ անել, բայց սրտանց խօսելը իւրաքանչիւր ոք կարօզ է: Այլև դպրոցական վկայա-

կանը մեզանում դեռ ևս ուրիշներէց, վկայական չունեցողներէց, քարձը և գերագանց լինելու վրկայութիւն չէ միշտ: Վկայական չունենալն ևս չէ նշանակում միշտ տեղեկութիւններ և մանաւանդ կենդանի կրօն չունենալ: Գարոցական ուսում չառած քահանաները, գոնէ ոմանք կարող էին կրօնական գրքեր կարդալով լրացնել իրանց կրօնական ուսման պակասութիւնը: Մի բան կաջող էր արգելք լինել թոյլ տալու, մանաւանդ գիւղական քահանաներին, իրանց սեփական խրատներ խօսելու,—ենթադրութիւն թէ մի գուցէ սխալ բան ասեն քրիստոնէական վարդապետութեան դէմ: Բայց այս ենթադրութիւնը կարելի էր անել ամենքի վերաբերմամբ: Վերջապէս, երբ մի անգամ նոքա ձեռնադրված են քահանայ, ուրեմն ունին և պիտի ունենան քահանայի բոլոր իրաւունքները, նոյն և ուսուցանելու իրաւունքը: Իսկ քահանաների սխալները առաջն առնելու համար կայ գործակալների հսկողութիւնը:

Ճշմարիտն ասած ոչ մի պատարագը պիտի չըվերջանայ առանց խրատի. կրկնումեմ խրատը կիրարկէ օրի ժամասացութեան կարեւորագոյն մասն պիտի համարվի միշտ: Ահնւանի խօսքը միշտ աւելի կենդանի և գորեղ ազդեցութիւն է գործում, մանաւանդ հասարակ ժողովրդի վերա, որը տպրումէ աւելի տպաւորութիւններով քանթէ իմացական կշռադատութիւններով:

Սկզբում իհարկէ քարոզի շարայարութիւնը լաւ սերտելու է: Երբ այսպէս քանի մի անգամ կկրկնվի, այնուհետև պակաս կհարկաւորվի պատ-

րաստութիւն և աննկատելի կերպով սովորութիւն կդառնայ առանց սերտելու խօսել, բաւական կրկնի միայն առաջագոյն կազմել քարոզի նախագիծը և ընդհանուր բովանդակութիւնը, և վերջը քահանան ընդունակ կդառնայ քարոզ ասելու յանպատրաստից: Գիւղերում այս սովորել շատ հեշտ է: Այնտեղ շփոթվելու առանձին առիթներ չկան:

Կարևոր եմ համարում պարտք դնել ամեն քահանաների վերա անշուշտ, բացի սովորական քարոզներէց, որոնց նպատակը ժողովրդական բարօրոյականութեան բարեւոքումն է, կրօնական հաւատալիքների վերա ևս խօսելու, որոնք կարևոր են թէ դեռահասներին և թէ չափահասներին կրկնելու: Շատ օգտաւէտ կլինէին նոյնպէս կրօնական գրոյցներ, եթէ օրինակ յայսմաւուր կարդալու փոխանակ սովորութիւն դառնային կրօնական պարզ խօսակցութիւններ տօն օրերին:

Ցանկալի կլինէր սահմանել քարոզչական օրագրութիւններ: Առանձին մատեանում քարոզի բովանդակութիւնն արձանագրելը օգտաւէտ է ոչ միայն նորա համար, որ հնարաւոր կլինի հսկել քահանաների քարոզչական գործունէութեան վերա, այլև նորանով, որ օրագրութիւնը անդադար կըջիշեցնէ քարոզելու պարտքը և կստիպէ աւելի մտածել նորա վերա: Սակայն լոկ ձևի համար չեմ առաջարկում այս. օրագրութիւնները ճշդութեամբ պիտի գրվին և գործակալները տարին մի անգամ պիտի հաշիւ տան, թէ որքան, որտեղ քարոզ և կրօնական խրատներ են ասված, թնչի

վերա և թնչ բնարանով և թնչին վերաբերեալ, այսինքն ինչ պահասութիւն կամ արատ ոչնչացնելու համար էին ասվում, և թէ նկատելի է արդեօք որեւիցէ բարւոքումն քարոզութենից և այլն: Քարոզներ պիտի քննեն գործակալները: Փոխանորդն ևս կնայէ և կկարգայ վիճակին այցելութեան միջոցում:

5) Քահանայական առաջին պարտքերից համարեցէք ամեն տեղ չունեցողներին և աղքատներին խնամակալող հոգաբարձութիւն հիմնելու և օգնելու. մեր ծէրը գլխաւորապէս թշուառ մարդկութիւն հոգաց և խնամեց: Միւսնոյն ժամանակ հոգալու է, որ ճշմարտապէս տնանկներ և անօգնականներ շահվին հասարակական տուրքից, ինկ աշխատել կարողացողներին համար հոգալու է որեւիցէ տեղ և գործ գտնելու:

Նոյնպէս առաջին պարտքերից պիտի համարէք քահանան, մանաւանդ գլխերում, իւր ժողովրդի մանուկներին, թէ տղաներին և թէ աղջիկներին որեւիցէ հնարով քրիստոնէական վարդապետութեան սկզբունք և հայերէն գրագիտութիւն սովորեցնել, մանուկներին ժողովելով եկեղեցու դաւթում յարմարեցրած մի սենեակում կամ իւր տանը:

6) Ժողովրդի հետ ունեցած յարաբերութիւնների մէջ պահպանելու է ամենայն խաղաղութիւն, երբէք թոյլ տալու չէ կիրքերին յաղթելու, ոչինչ գործում չիշելու չէ ոստիկանութեան դիմելու սպառնալիքը: Մանաւանդ քահանաները զգոյշ և հեռու պիտի մնան ում հետեւիցէ դատ վարե-

լուց: Մեզ տուած է միայն հոգևոր գործիք մարդիկների վերա ներգործելու, այն է Աստուածային խօսքի գորութիւնը: Թէև հոգևոր ազդեցութիւնը աւելի դժուար է, բայց համաձայն է կրօնին, որը սրտի և համոզման գործ է և աւելի յարմար է մեր հովուական պարտաւորութիւններին: Սպառնալիքը և պատժելու երկիւղը դարձողից ևս արտաքսվում են — ժողովրդի բարոյական դաստիարակութեան մէջ ևս նոյնը պիտի լինի: Քահանաները պիտի աշխատեն ազդեցութիւն ձեռք բերել ժողովրդի վերա իրանց միջոցներով, այսինքն հաւատի և համոզմունքի ջերմութեամբ թափանցված խօսքի գորութեամբ: Քահանայի նպատակը պիտի լինի ամենքին և ամենայն հրաւիրել ի միութիւն, նընպատակելով բարոյապէս միացնելու բոլոր մարդկութիւնը, բոլոր ցեղերը և ազգերը և ստեղծելու երկրիս վերա մի աստուածային թագաւորութիւն: Քահանայի իշխանութիւնը ծագում է այն յաւիտենական Քահանայապետի իշխանութենից, որը ինքնիրան զոհ բերեց մարդկային ազգի փրկութեան համար և մարմնացած սէր է: Քահանան խաղաղութեան և սէրի Աստուծու պաշտօնեայ է... Հոգու և ճշմարտութեան կրօնի քարոզիչ է...: Այս քրիստոնէական հովիւը չունի և չգիտէ ուրիշ գէնք բացի բարոյական հոգևոր գէնքից. նա կարող է ներգործել միայն խօսքի համոզմամբ, նա պիտի ամեն բանին յաղթէ համբերութեամբ և ամեն բանին հասնէ սէրով: Եթէ նորան չէ համակրում ժողովուրդը, նորա ամեն ջանքերը գուր են, հոգիներ և սրտեր բռնութեամբ չէ կարելի գրաւել:

Նշարարարար Համոզելով յորդորումեմ ձեզ ան-
խափան ներկայ լինել եկեղեցում առաւօտեան և
երեկոյեան ժամասացութեան, հայցելով Աստուա-
ծային օրհնութիւն անձներիդ և ժողովրդիդ:
Գործակալներին պատուիրումեմ առանձին արձա-
նագրել բացակայողներին կամ յապաղողներին:
Այցելութեանս ժամին ես կկարդամ տարեկան
նկատողութիւններ:

Քահանայի անձնական կեանքը նոյնչափ, եթէ
ոչ աւելի, ազդեցութիւն ունի ժողովրդի վերա,
որչափ նորա խրատը և քարոզը: Մանաւանդ գիւ-
ղացիների պէս պարզ բնաւորութիւնների վերա
օրինակը գրեթէ աւելի մեծ ազդեցութիւն ունի
քան թէ խօսքը: Կոպիտ պակասութիւններ հոգե-
ւորականների մէջ, գոհութիւն Աստուծուն, շատ
չեն պատահում: Սակայն կայ ուրիշ պակասութիւն.
սառն անտարբեր վարմունք ժողովրդի հետ: Պիտի
կամ մկրտվի, կամ պսակվի կամ մեռնի ոքմին,
որ քահանան այցելէ ժողովրդի տունը, մինչդեռ
նորա պաշտօնն է իւր ժողովուրդը դէպի Աւետա-
րանի թագաւորութիւնն առաջնորդել: Նա անդա-
դար ամենքին դուռը պիտի ծեծէ, աղքատին օգ-
նութիւն և մխիթարութիւն տալու, հարուստից
ողորմութիւն խնդրելու, հարուստին և աղքատին
առաքինութեան ճանապարհը սովորեցնելու: Քա-
հանան պիտի լինի մեշտ պատրաստական և մեղմ:
Սա չէ նշանակում թէ պէտքէ թոյլ լինի—մեղ-
մութիւնը թուլութիւն պիտի չդառնայ, այլ թէ
նոյնիսկ հովուական խստութեան և պահանջօ-
ղութեան մէջ քահանան պիտի սիրօղ և ներօղ

լինի թէ խօսքով և թէ ներգործութեամբ:

Մեր ժողովրդի դրութեան և կեանքի առանձ-
նական պայմանները, նոյնպէս առանձին հնարա-
գիտութիւն են պահանջում քահանայի կողմից:
Բաւական կոպիտ և դեռ ևս հին կարգով ապօղ
ժողովրդականները սխալ համոզումն ունին իբր
թէ քահանան բոլորովին նոցա իշխանութեան
ներքոյ է, որ իբր արժէ որ նոքա քահանային ի-
րանց մօտ չունենալու ցանկութիւն յայտնեն և
քահանային անմիջափէս կհեռացնեն, մինչև ան-
գամ առանց նորան քննութեան ենթարկելու և
առանց նոցա գանգատը քննելու: Պէտք չէ վրդօ-
վվել և զայրանալ սորանով, և պատերազմել ժո-
ղովրդի այս հայեացքի դէմ: Թոյլ տալու է, որ
ժամանակը փոխէ նոցա այս հայեացքը: Քահա-
նաները կարօղ են բոլորովին Համոզված լինել,
որ առանց հիմնաւոր պատճառի ժողովրդական-
ների խնդիրը յարգվելու չէ: Ինչպէս մեշտ և ամեն
գործում, քահանան վերջին դէպքում ևս պիտի
ներգործէ ժողովրդի վերա բարոյական ազդեցու-
թեամբ:

Միևնոյն անհասկացողութիւն, իրաւունքների և
պարտականութիւնների անձանաչօղութիւն է պատ-
ճառ, քահանաների և եկեղեցական երեսփոխան-
ների մէջ երբեմն ծագող խռովութիւններ: Ամենա-
լաւ միջոցը խաղաղութեամբ ապրելու օրէնքի ճիշդ
գործադրութիւն է և ճիշդ պարտաճանաչութիւն,
մանաւանդ դրամական հաշիւների միջոցում:

Աստուծու տան պայծառութիւնը քահանայի
գլխաւոր հոգսերից մին պիտի լինի: Եկեղեցին և

4132

24

ՄԻՓ

գաւիթը աւել ածելուն և մաքրելուն, եկեղեցում
ամեն տեղ փոշի սրբելուն քահանան պարտաւոր-
ված է խտուրթեամբ հսկել:

Վերջացնումեմ խօսքս Առաքեալի խրատներով,
որ գրած է նա իւր հովուական գրութիւններում.
Յիսուսի պաշտօնեան պիտի հրաժարվի պառաւ-
ների առասպելներից, յիմար և անխրատ խնդի-
րներից, որոնցից ծագումեն կռիւներ, պիտի լինի
ուսուցիչ և անոխակալ, նորա առաջադիմութիւնը
չայտնի պիտի լինի ամենքին և զգոյշ լինի անձին
և վարդապետութեանը (Ա. Տիմ. Դ., Բ. Տիմ. Բ.):

Ախալցխայի եւ Սխալքալարի վիճակի առաջնորդական
փոխանորդ

Աբաղյան ԽՈՐԷՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍՏԵՓԱՆԷ

1884, նոյեմբեր 1.

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Handwritten signature

Дозволено ценз. Тифлисъ, 14 Декабря 1884 г.

Типографія И. Мартиросіана, Орб. ул. д. № 1 и 2.

ՄԵՏ. ԿՍԵ ԳՐ ԳՐԱԴԱՆ
ГСС Библиотека
ՀՍՍՐ-ԱՐՄ ԵՍՐ
И. М. А. Мясникова
У. У. У.

«Ազգային գրադարան»
NL0030993

4002